

**18.10.2021**

**Група № 32**

**Урок № 13**

**Тема уроку:** «Словосполучення з прийменниками в(у), при, за, із-за (посіяти у дощ; працювати в бібліотеці; росте при дорозі; за часів Мазепи; за активної підтримки)»

**Мета уроку:** (формування компетентностей): *предметні* (поглиблене знання учнів про синтаксис та синтаксичні норми; підвищення мовленнєвої майстерності учнів шляхом практичного засвоєння синтаксичних норм; уміння правильно вживати прийменники *в (у), при, за, із-за*); *ключові* (уміння *вчитися*: уміння школлярів спостерігати за мовними явищами та робити висновки, збагачення словникового запасу учнів; *комунікативні*: навички роботи в колективі, уміння працювати самостійно; *інформаційні*: уміння узагальнювати теоретичний матеріал у вигляді таблиці, уміння працювати з текстом; *загальнокультурні*: мовленнєва культура учнів, ініціативність, самостійність мислення).

**Матеріали до уроку:**

1. Опрацюйте § 22-23 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту)*: *підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

[https://www.youtube.com/watch?v=9qc9hJa-spQ&ab\\_channel](https://www.youtube.com/watch?v=9qc9hJa-spQ&ab_channel)

3. **Законспектуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):**

**Прийменник *у* вживається:**

1. Між приголосними: *узяв у хлопця, пішов у кіно.*
2. Перед приголосними на початку речення: *У кімнаті тихо.*
3. Після паузи (розділового знака) перед приголосним: *Дитина — у плач.*
4. Між голосним і приголосним та завжди перед в, **Ф**, льв, св, тв, хв тощо: *виглянув у вікно; у хвилини тривоги; зайшла у своїй справі.*

**Прийменник *в* вживається:**

1. Між голосними: *прийшла в аптеку; бачила в озері.*

<p>2. Перед голосним на початку речення: <i>В іншій ситуації. В озері купатися краще.</i></p>
<p>3. Після голосного перед приголосним (крім в, ф, льв, св, хв та ін.): <i>зайшли в ліс; але: побачила у вікно.</i></p>
<p style="text-align: center;"><b>Уживання прийменників з, із, зі (зо):</b></p>
<p>1. З уживається перед словом, що починається на голосний: <i>вийшов з автомобіля; узгодив з управлінням; вирішили з орендою приміщення.</i></p>
<p>2. З уживається перед приголосним (крім с, ш): <i>одна з них мала вже приїхати; наш керівник — із Херсона; але: вийшов зі школи.</i></p>
<p>3. Із уживається між приголосними (переважно з, с, ц, ч, ш, щ): <i>із сиром пироги; взяв із шафи; разом із часописом; приїхав із Сімферополя.</i></p>
<p>4. Зі вживається перед сполученням приголосних, серед яких є з, с, ц, ч, ш, щ: <i>зустрівся зі старостами груп; виїхав зі Сходу; пізно прийшов зі школи.</i></p>
<p>5. Зо (фонетичний варіант зі) уживається з числівниками два, три та займенником мною: <i>зустрівся зо (зі) мною; разів зо два.</i></p>

Уникайте неправильного чи невиправданого вживання прийменника *при*. Варіанти заміни: *біля, коло, край (дороги), за (умови, гетьмана), під час (штурму), у разі (виникнення), у присутності (матері)*, або дієприслівниковий зворот — *шукаючи вихід*.

НЕ РЕКОМЕНДОВАНО	РЕКОМЕНДОВАНО
<i>при вході</i>	<i>біля входу</i>
<i>при першій появлі</i>	<i>щойно з'явиться</i>
<i>при (всьому) цьому</i>	<i>а проте</i>
<i>при температурі у 10 градусів</i>	<i>за температури у 10 градусів</i>
<i>при такій звістці</i>	<i>на таку звістку</i>

НЕ РЕКОМЕНДОВАНО	РЕКОМЕНДОВАНО
<i>при одній думці</i>	<i>на саму згадку</i>
<i>при свідках</i>	<i>перед свідками</i>
<i>при виді вчителя</i>	<i>побачивши</i> вчителя
<i>при виникненні</i>	<i>у разі</i> виникнення
<i>при нападі</i>	<i>під час нападу</i>
<i>при умові</i>	<i>за умови</i> жити
<i>при гетьманаті</i>	<i>за часів</i> гетьманату
<i>жити при Польщі</i>	жити <i>за</i> Польщі
<i>при дорозі</i>	<i>край</i> дороги

АЛЕ: *Національна академія державного управління при Президентові України* (вказує на підпорядкованість структур); *при університеті* працює *їдальня* (вказує на просторову близькість); *бути при доброму здоров'ї, при тямі, при ясному розумі*; *допомогти при нагоді* (вказує на супутні обставини й умови).

### 3. Виконайте наступні завдання:

#### 1. Укажіть правильний варіант словосполучення:

По ініціативі студентів — за ініціативи студентів, за власним бажанням — по власному бажанню, на замовлення — за замовленням, викликати у справах — взвати по справах, наказ по інституту — наказ інститутом, колеги по роботі — колеги з роботи, по робочих днях — у робочі дні, з багатьох причин — по багатьох причинах, робота за професією — робота по професії, при будь-якій

погоді — за будь-якої погоди, пляшка на олію — пляшка для олії, одяг на свято — одяг для свята, тарілка для перших страв — тарілка на перші страви, захворів на кір — захворів кором, при Запорізькій Січі — за Запорізької Січі, за листуванням — шляхом листування, писати за адресою — писати на адресу, дзвоніть за телефоном — дзвоніть телефоном (на телефон), по суті — за суттю, відомий за назвою — відомий з назви, заходить за чергою — заходить по черзі, за напрямом до — у напрямі до, старший за званням — старший рангом, старший по віку — старший віком.

2. *Зредагуйте словосполучення та замініть у поданих конструкціях неправильно вжитий прийменник *при*.*

При вході, жити при автобусній зупинці, битва при Жовтих Водах, верхній одяг залишився при мені, загін при одному керівникові, тільки при умові, що ..., при одній згадці, при виготовленні меблів необхідні якісні матеріали, його знали ще при житті, при підписанні угоди, при зіткненні потягів ніхто не постраждав при підтримці колег, загартуватися при регулярному охолодженні, при адресуванні, вибити скло при аварії, при незалежній Україні, при вході покажіть перепустки, повертається при гучних оплесках, при зчинених дверях, при виконанні службових обов'язків, висипати при кипінні, при появі тріщин на стелі, при аналізі подій.

3. *Поставте пропущені *у*, *в*.*

... дужках наведено ставки з урахуванням капіталізації; знайшов ... полі; взяли ... аптеці; зустріли ... Львові; бачила ... метро; ... мене їх немає; бачили ... очах; Я знаю: ... таких справах не завжди все й зрозумієш; кинула ... яр; зайшла ... воду; зайшли ... урочище; заніс ... дім; розмовляли ... кімнаті; прийшов ... гості; ... Угорщину поїхали; одягнувся ... святковий одяг; була ... садку; завжди ... твоєму столі; потонули ... хвилях; побачити ... Вінниці.

4. *Поставте на місці крапок потрібний прийменник, поясніть, чим ви при цьому керувались.*

1. Стоїть гора високая, ... горою гай, зелений гай, густесенький, неначе справжній рай (*Л. Глібов*). 2. Там ... горі високій Росте дерен широкий, А ... того дерева вийшла дівка молода (*Нар. творчість*). 3. Ой, не гудіть ... мною, голуби, не

клопочіть молодої голови (*Нар. пісня*). 4. Ой, коню, мій коню, не грай ... мною, не неси мене ... чистому полю (*Нар. балада*).

**Слова для довідок:** під, на, з-під, наді, піді, по.

5. Перепишіть речення, відповідно до змісту доберіть з дужок прийменник, поставте іменник чи займенник у потрібному відмінку. Свій вибір обґрунтуйте. Визначте відмінок, з яким уживається той чи той прийменник.

1. І вітряк (*із-за, з-за, зі*) (*гай*) крилами махає, і дуб зелений, мов козак, (*із, з, зі*) (*гай*) вийшов та гуляє (*по-під, під, понад*) (*гора*) (*Т. Шевченко*). 2. Пливти, косо, тихо (*по, за*) (*вода*), а я піду услід (*по, за*) (*ти*) (*Нар. творчість*). 3. (*Над, наді*) (*я*) ясні зорі (*в, у, уві*) (*Десна*) кинули вінки, і купальська синь прозора їх несе, немов роки (*M. Стельмах*). 4. (*Над, наді, надо*) (*я*) небес бірюза, (*під, піді, підо*) (*я*) шовкова трава. Здрастуй, земле, умита дощами (*O. Підсуха*)

**Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту**

**[ledishade@ukr.net](mailto:ledishade@ukr.net)**

**У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.**

**18.10.2021**

**Група № 32**

**Урок № 14**

**Тема уроку:** «Вживання похідних сполучників»

**Мета уроку:** (формування компетентностей): предметні (знання про сполучники, синтаксичні норми, пов'язані зі сполучниками; уміння і навички правильного вживання сполучників; орфографічні навички); ключові (уміння вчитися: логічне мислення, уміння зіставляти, порівнювати, робити висновки; комунікативні: уміння працювати в колективі, навички самостійної роботи; інформаційні: навички аналізу наукового тексту, уміння працювати з тестами; загальнокультурні: свідоме ставлення до культури мовлення).

**Матеріали до уроку:**

**1. Дайте відповіді на запитання:**

1. Що таке сполучник?
  2. На які види розподіляються сполучники?
  3. Як ви вважаєте, чому похідні сполучники називають вторинними?
- 2. Порівняйте речення, поясніть правопис виділених слів.**

Роман силувався вимовити слово, **проте** не міг (С. Васильченко). — Старий дідусь справедливі байки править **про** те, що діялось на нашім світі (Леся Українка).

Це лише слова, **зате** вони безсмертні (Л. Костенко). — Партия зелених виступає **за** те, щоби припинити забруднення довкілля.

Сьогодні **теж** буде теплий день. — Про **те** ж розмовляли і вчора. **Якби** ви вчилися так, як треба... (Г. Шевченко). — **Як** **би** це точніше описати?

**Щоб** жити — ні в кого права не питаюсь (П. Тичина). — **Що** **б** не сказав, усе не до ладу.

**3. Законспектуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):**

**За походженням сполучники поділяють на непохідні і похідні.**

**Непохідними** є **сполучники**, які не співвідносяться з іншими частинами мови: *i* (*ї*), *a*, *але*, *ні*, *чи*, *бо*. За будовою ці сполучники **прості**.

**Похідні сполучники** утворилися зі слів інших частин мови — найчастіше поєднанням займенників і прислівників:

- із частками: **щоб** = **що** (займенник) + **б** (частка);
- із прислівниками: **проте** = **про** (прислівник) + **те** (займенник).

За будовою такі сполучники є **складними**, **пишуться** вони **разом**.

**Похідні складені сполучники** утворено з відмінкової форми займенника *той* (або іншої повнозначної частини мови) та сполучників **що**, **щоб**, **як**, **ніж**. Наприклад: *тому* **що**, *через* **те** **що**, *для* *того* **щоб**, *незважаючи* *на* **те** **що**, *після* *того* **як**, *перш* **ніж**. **Пишуть** такі сполучники **окремо**.

**Увага!** Будуючи складні речення, необхідно уникати порушень норм літературної мови.

Неправильно	Правильно
<b>Я не приймаю будь-яких розрекламованих препаратів, так як мені не прописав їх лікар.</b>	<b>Я не приймаю будь-яких розрекламованих препаратів, бо (тому що, через те що, оскільки) мені не прописав їх лікар.</b>
Неправильно	Правильно
<b>Що б із тобою не трапилося, тебе підтримають рідні люди.</b>	<b>Хоч би що з тобою не трапилося, тебе підтримають рідні люди.</b>
<b>Чим більше рухатимешся, тим кращим буде стан твого здоров'я.</b>	<b>Що більше рухатимешся, то кращим буде стан твого здоров'я.</b>
<b>Без ґрунтовної освіти ти не опануєш цікавої професії, як би того не хотів.</b>	<b>Без ґрунтовної освіти ти не опануєш цікавої професії, хоч би як того хотів.</b>
<b>У силу того що навчання потребує напруження сил, міцне здоров'я є однією з умов здобуття гарної освіти.</b>	<b>Через те що (унаслідок того що) навчання потребує напруження сил, міцне здоров'я є однією з умов здобуття гарної освіти.</b>
<b>З тим щоб запобігти прикrim випадкам задавнення хвороби, уникайте самолікування.</b>	<b>Для того щоб (аби) запобігти прикrim випадкам задавнення хвороби, уникайте самолікування.</b>

4. Запишіть речення, розкриваючи дужки. Сполучники підкресліть.

- Наука в ліс не веде, про (те) з лісу виводить. 2. Не говори багато про (те), що знаєш, але знай, про що говориш. 3. Що (б) добре жити, треба працю любити.
- Що (б) на серці не робилося, то на лиці не втایтесь. 5. Як (би) такий до роботи, як до розмови. 6. Як (би) йому сказати, що (б) пішов із хати. 7. Як (би) ти, сину, йшов в отаку годину. 8. Це ж не близько (А. Головко). 9. Коли (б) кожним радісним літом виростала травинкою я, то на лузі палаючим цвітом написала б Вітчизни ім'я (В. Ткаченко). 10. Як (би) відали ви, які славні були ті суворі, закручені хлопці (М. Нагнибіда). 11. То (ж) при тобі, мій друже давній, вірний, пройшло життя дитяче моє (Леся Українка).

5. Запишіть речення, поясніть написання сполучників та омонімічних інших частин мови.

- Подекуди в лісовій гущавині й справді озивались птахи, (про) те в їхніх голосах було мало радості, а більше неясного, безпричинного смутку (Є. Гуцало).
- Кожне покоління вип'є свою чашу. Але чому вони повинні пити ще й нашу?!

(При) чому вона ж і не наша, це ж нам залишена чаша (Л. Костенко). 3. Образ замисленого Сосюри лишився в моїй пам'яті не менш яскравим, (а) ніж образ поета, який читає захопленій аудиторії свої поезії (П. Усенко). 4. (Як) би ви поставились до того, хто розрив могилу вашого діда, виправдовуючись науково? (Є. Гуцало). 5. На зиму русалки зникають. (За) те напровесні, щойно починає все довкола зеленіти, з'являються знову (М. Іванченко). 6. (Як) би знали ці люди, які то сумні дні без сонця, без місяця ночі! (Леся Українка). 7. Поки мати готувала обід, старший син (тим) часом полагодив рибальські снасті. 8. У кого що болить, (про) те ѹ кричить (Л. Боровиковський). 9. (Що) б у землі не тайлось, те вирине з часом до сонця, (Що) б не блищало на ній — вона в глибину свою візьме (Горацій; перекл. А. Содомори).

**6. Виконайте тестове завдання.**

**1. Виділене слово є сполучником і його слід писати разом у реченні**

- А Оголошено, (що)б усі прийшли вчасно.  
Б (Що)б ви не думали, а я буду працювати.  
В (Як)би краще виконати завдання?  
Г (За)те ѵ люблю, мою Україну убогу...  
Д Не думай (про)те, що сталося.

**2. Виділене слово не є сполучником і його слід писати окремо в реченні**

- А Людині треба, (що)б її робота залишалася після неї жити.  
Б Не хочу я, (що)б знов пекла мене війна в журбі.  
В (Як)би мені крила, у небо б злетіла.  
Г Не знаю, (як)би склалась моя доля, коли б біля неї не стояла, мов благання, моя зажурена мати.  
Д (Як)би хліб та одежда, їв би козак лежа.

**3. Виділене слово є сполучником і його слід писати разом у реченні**

- А Що/б жить — ні в кого права не питаюсь.  
Б Я люблю тебе, друже, за/те, що не можна тебе не любити.  
В Як/би не крутила хуртовина, блисне промінь — крига розтає.  
Г Співай же за мною про/те, як весною усе відживається знов.  
Д Не грайся хлібом — то/ж/бо гріх.

**4. Виділене слово є сполучником і його слід писати разом у реченні**

- А Ну що/б, здавалося, слова...  
Б Як/же я тепер вернуся до батька, до матері?  
В В криницю старості не заглядай, про/те, яким ти будеш, не гадай.  
Г Що/б не робив, роби тільки найкраще!  
Д Взимку холодно, за/те комарі не кусаються.

**Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту**

[ledishade@ukr.net](mailto:ledishade@ukr.net)

**У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.**